

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko

Marek Monkiewicz

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe

Dyplom magistra 2003 – Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski

Praca magisterska: „Jednolity rynek ubezpieczeń komunikacyjnych Unii Europejskiej”

Promotor: prof. dr hab. Leszek Kasprzyk

Stopień doktora 2006 – doktor nauk ekonomicznych. Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, Szkoła Główna Handlowa

Rozprawa doktorska: „System rekompensat gwarancyjnych na jednolitym rynku ubezpieczeń Unii Europejskiej”

Promotor: prof. dr hab. Tadeusz Szumlicz

Doktorat z wyróżnieniem

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

2009-2010 Zakład Rynków Finansowych i Ubezpieczeń, Katedra Systemów Finansowych Gospodarki, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski

Po okresie 3 lat od ukończenia studiów doktoranckich, podjąłem pracę na stanowisku adiunkta w Zakładzie Rynków Finansowych i Ubezpieczeń kierowanym przez prof. dr hab. Andrzeja Sopoćko. Od początku aż do dnia dzisiejszego

moje zainteresowania naukowe koncentrowały się na problematyce ubezpieczeniowej.

2010 do dziś Zakład Ubezpieczeń i Rynków Kapitałowych, Katedra Systemów Finansowych Gospodarki Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski

Z uwagi na powstanie w miejsce Zakładu Rynków Finansowych i Ubezpieczeń, dwóch odrębnych zakładów, kontynuuję pracę w Zakładzie Ubezpieczeń i Rynków Kapitałowych kierowanym przez prof. dr hab. Andrzeja Sopoćkę.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art.16 ust.2 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.nr 65,poz.595 ze zm.):

a) **Monkiewicz Marek, Bezpieczeństwo rynku ubezpieczeniowego UE a systemy gwarancyjne pewności ochrony ubezpieczeniowej. Teoria i praktyka, Poltext, Warszawa 2012**

b) **Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania**

Rosnący wpływ systemu finansowego na los osób fizycznych i prawnych, a także poszczególnych krajów, całych regionów i gospodarki światowej rodzą m. in. zapotrzebowanie na lepsze zrozumienie mechanizmu ich funkcjonowania. Rodzi to także zapotrzebowanie na rozwiązania, które będą w stanie skutecznie likwidować rodzone przez systemy finansowe zagrożenia bądź ograniczać ich skutki. Innymi słowy rodzi to coraz silniejsze zapotrzebowanie na lepsze rozumienie determinant bezpieczeństwa finansowego oraz instrumentów jego kontroli, szczególnie, że materializacja zagrożeń finansowych grozić może także destabilizacją sfery realnej gospodarki. Skala tej destabilizacji może być ogromne zważywszy na osiągnięte rozmiary aktywności finansowej w stosunku do gospodarki realnej. W ostatnich 10 latach aktywa finansowe na świecie przekroczyły trzykrotnie wartość globalnego PKB. W przypadku USA wartość aktywów finansowych sięgnęła 400% PKB tego kraju zaś w Eurolandzie

i W. Brytanii – aż 500% ich PKB¹. W tej sytuacji nie dziwi, że instytucje finansowe, w tym m. in. banki oraz przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe zostały formalnie zaliczone przez Kongres amerykański do krytycznych elementów infrastruktury gospodarczej kraju, które winny być przedmiotem systematycznej publicznej kontroli z perspektywy potencjalnych zagrożeń płynących z ich strony dla bezpieczeństwa narodowego².

Bezpieczeństwo finansowe jest pojęciem wielowymiarowym i złożonym obejmującym m. in. bezpieczeństwo instytucji finansowych, bezpieczeństwo transakcji finansowych, bezpieczeństwo klientów usług finansowych, a także bezpieczeństwo poszczególnych segmentów rynku finansowego³. Jest ono także stopniowalne. Z tych względów jest to pojęcie z trudem poddające się próbie kodyfikacji. W omawianej rozprawie rozumiane jest ono w ujęciu ogólnym jako stan rzeczy, który polega na tym, że:

- istnieją mechanizmy selekcji dopuszczające do działania na rynku finansowym wyłącznie instytucje spełniające przyjęte warunki bezpieczeństwa,
- istnieją mechanizmy stałej kontroli stanu bezpieczeństwa tych instytucji oraz przywracające naruszone reguły tego stanu,
- istnieją mechanizmy zapewniające uczestnikom rynków finansowych uzyskanie informacji, które pozwalają im na właściwą ocenę podejmowanego ryzyka,
- istnieją mechanizmy chroniące interesy uczestników rynku w sytuacji kryzysowej, w tym także w przypadku upadłości instytucji finansowych czy ich restrukturyzacji⁴.

Ten ostatni aspekt jest przedmiotem głównego zainteresowania w niniejszej rozprawie.

Należy zauważyć, że rosącemu znaczeniu problematyki bezpieczeństwa ekonomicznego i finansowego w ich różnych przejawach nie towarzyszy – tak w Polsce jak i za granicą – proporcjonalny wzrost zainteresowania tą problematyką ze strony nauki, choć ostatni kryzys finansowy ożywił wyraźnie debatę na ten

¹ *Global capital markets: entering a new era*, McKinsey Global Institute, September 2009, s. 8

² Moteff J., *Critical infrastructure: background, policy and implementation*, Congressional Research Service, RL 30153, June 7, 2010

³ M. Capiga, W. Gradoń, G. Szustak, *Sieć bezpieczeństwa finansowego*. CeDeWu Platinum, Warszawa 2010, s. 10-12

⁴ Definicja ta zapożyczona jest z pracy M. Iwanicz-Drozdowska, *Bezpieczeństwo rynku usług finansowych*, SGH, Warszawa 2009

temat⁵. Ciągłe jednak jeśli takie opracowania się pojawiają to najczęściej w kontekście problematyki stabilności finansowej, kryzysów finansowych i ryzyka systemowego, gdzie centralna uwaga skierowana jest siłą rzeczy na instytucje bankowe⁶. Brakuje zwłaszcza analiz z perspektywy innych fragmentów rynku finansowego oraz zrywających z tradycją łączenia bezpieczeństwa wyłącznie ze stabilnością finansową. Nawet jeżeli bowiem bezpieczeństwo to nie ma implikacji systemowych może być niemniej uciążliwe dla uczestników rynku i podkopywać pośrednio ich zaufanie do całego systemu finansowego. To zaś w określonych warunkach może ostatecznie generować skutki w zakresie ryzyka systemowego.

Zamierzeniem niniejszej rozprawy jest próba częściowego uzupełnienia tego niedostatku w odniesieniu do jednego z niebankowych fragmentów rynku finansowego jakim jest sektor ubezpieczeń.

Centralnym przedmiotem zainteresowań w niniejszej rozprawie stanowią kwestie bezpieczeństwa rynku ubezpieczeniowego w kontekście jego klientów. W charakterystyczny dla ubezpieczeń sposób występują oni w trzech różnych postaciach: ubezpieczonych, ubezpieczających oraz poszkodowanych.

Kwestie bezpieczeństwa rynku ubezpieczeniowego rozpatrywane są w kontekście pewności ochrony ubezpieczeniowej świadczonej przez zakłady ubezpieczeń. Należy pamiętać, że zakłady te należą współcześnie obok banków do najważniejszych firm sektora pośrednictwa finansowego. Pośredniczą one w ujęciu makroekonomicznym pomiędzy dysponentami a użytkownikami kapitału, umożliwiając przekształcenie się oszczędności w inwestycje i wpływając tym samym na procesy rozwojowe w sferze realnej gospodarki. W ujęciu mikroekonomicznym zaś przeprowadzają one operacje przejmowania za składkę skutków finansowych realizację ryzyka indywidualnych podmiotów i dokonują ich kolektywnej redystrybucji. Zakłady te z rzadka stają się przedmiotem odrębnych analiz jako instytucje pośrednictwa finansowego, choć skala ich aktywności jest znaczna. Podstawową racją ich istnienia nie jest wszakże wykonywanie funkcji pośrednictwa finansowego lecz świadczenie ochrony ubezpieczeniowej, choć

⁵ Por. np. M. Zaleska, *Sieć bezpieczeństwa sektora bankowego*, w: Szambelańczyk J. (red.), *Ku nowemu paradygmatowi nauk o finansach*, Wyd. Naukowe UE Poznań, Zeszyty Naukowe 144/2011; M. Iwanicz-Drozdowska, *Bezpieczeństwo rynku usług finansowych. Perspektywa Unii Europejskiej*, SGH, Warszawa 2009

⁶ Por. np. J. Koleśnik, *Bezpieczeństwo systemu bankowego. Teoria i praktyka*, Warszawa, Difin 2011

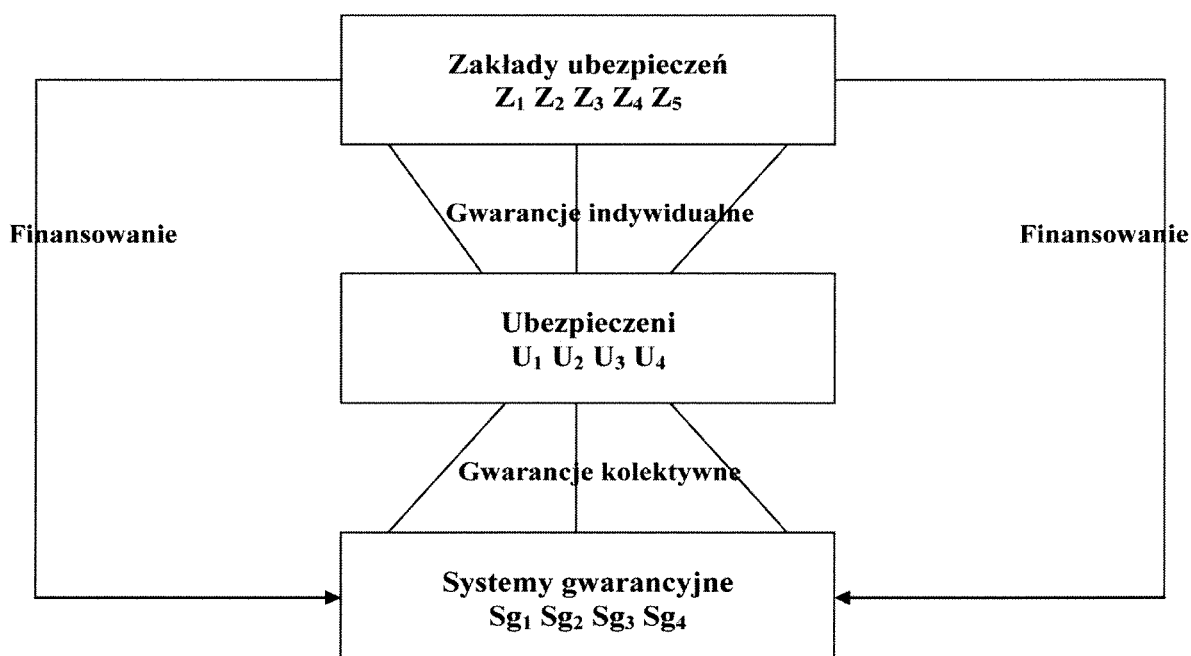
współcześnie obydwie te umiejętności mogą okazać się dla nich równie ważne dla niezakłóconego funkcjonowania.

Podmioty te charakteryzują się oryginalnym i niepowtarzalnym modelem biznesowym, który wyróżnia się m. in. inwersyjnym cyklem produkcji, silną synchronizacją zapadalności aktywów i pasywów, szerokim wykorzystaniem dystrybucji zewnętrznej, długotrwałym charakterem relacji kontraktowych z klientami, szczególnym sposobem rozliczeń z klientami, itd. Są to równocześnie podmioty działające w niebywale restrykcyjnym środowisku regulacyjnym. Pomimo pozorów podobieństwa różnią się one wyraźnie pod wieloma względami od instytucji bankowych. Uzasadnia to potrzebę ich odrębnej analizy w rozpatrywanym obszarze. Tylko wówczas bowiem odrębność ta może być w pełni wzięta pod uwagę.

W przedkładanej rozprawie kwestie bezpieczeństwa rozpatrywane są w odniesieniu do największego współcześnie rynku ubezpieczeniowego na świecie – jednolitego rynku ubezpieczeń UE. Przypada na niego obecnie blisko 40% obrotów światowych w tym zakresie, mierzonych wielkością składki przypisanej brutto. Jest to nie tylko największa jednolita przestrzeń rynkowa w ubezpieczeniach na świecie ale także instytucja o złożonej konstrukcji, z różnorodnymi akcentami narodowymi oraz ponadnarodowymi. Jest to także obiekt o złożonym systemie zarządzania. Dodatkowo jest to agregat wielu rynków narodowych podlegający ciągłej ewolucji ilościowej oraz jakościowej. W omawianej rozprawie bezpieczeństwo tego rynku rozpatrywane jest zasadniczo z perspektywy klienta i rozumiane jest jako pewność (realność) ochrony ubezpieczeniowej, a więc pewność uzyskania świadczenia po zgłoszeniu roszczenia. Nie chodzi przy tym o bezpieczeństwo formalno-prawne wynikające z zapisów kontraktowych ale o bezpieczeństwo ekonomiczne, którego podstawą jest posiadanie odpowiednich aktywów na podjęte zobowiązania. W omawianej rozprawie bezpieczeństwo to podlega analizie z punktu widzenia roli odgrywanej w procesie jego osiągnięcia przez ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne. Stanowią one współcześnie najbardziej widoczny składnik systemów bezpieczeństwa rynków ubezpieczeniowych w sytuacjach upadłości, a więc kryzysu terminalnego instytucji. Wiele miejsca w analizie działalności tych systemów na jednolitym rynku ubezpieczeniowym zostało przy tym poświęcone systemom gwarancyjnym ochrony poszkodowanych (lub jak kto woli ofiar) z uwagi na ich rolę jak i oryginalność, która nie ma swojego odpowiednika w innych fragmentach rynku finansowego.

Podstawowym celem naukowym rozprawy jest analiza roli systemów gwarancyjnych pewności ochrony ubezpieczeniowej w sieci bezpieczeństwa ubezpieczeń w odniesieniu do jednolitego rynku ubezpieczeniowego Unii Europejskiej. W rozumieniu ogólnym systemy te są pewnymi urządzeniami finansowymi, których zadaniem jest oddzielenie losu finansowego ubezpieczonych podmiotów od zdarzeń występujących w poszczególnych instytucjach ubezpieczeniowych. Chodzi w szczególności o zdarzenia, które mogą mieć negatywny wpływ na ich sytuację majątkową a tym samym na ich zdolność do realizacji podjętych zobowiązań. Urządzenia te mogą przybrać różnorodny kształt. Najczęściej urządzenie te przyjmują postać wzajemnej reasekuracji ryzyka niewypłacalności indywidualnych instytucji bądź ochrony poszkodowanych w przypadku braku możliwości egzekucji płatności od sprawcy (bo np. jest on nieubezpieczony, ubezpieczony w upadłej instytucji lub pozostaje nieznanym). W istocie rzeczy stanowią one mechanizm „doubezpieczenia” indywidualnych gwarancji finansowej pewności ochrony ubezpieczeniowej udzielonej przez indywidualne instytucje przez ich całą zbiorowość, co ilustruje poniższy rysunek.

Rys. 1. Systemy gwarancyjne w ubezpieczeniach

Źródło: Opracowanie własne

Jego działalność zwalnia w efekcie chronione podmioty z działania dyscypliny rynkowej, w myśl której m. in. każdy sam ponosi konsekwencje niewłaściwych decyzji rynkowych dokonanych w przeszłości. Fakt tego zwolnienia dla okre-

ślonych grup podmiotów musi być dobrze przemyślany dla uniknięcia wystąpienia negatywnych skutków w postaci pokusy nadużycia (hazardu moralnego). Występuje ona zawsze wtedy kiedy nie ma bezpośredniego związku między nie-
trafioną decyzją a ponoszoną karą.

Problematyka ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych jest przedmiotem niewielkiego zainteresowania współczesnej nauki ubezpieczeniowej. Odnosi się to tak do prac teoretycznych jak i analiz empirycznych. Występuje tu zasadnicza różnica w stosunku do sytuacji istniejącej w odniesieniu do bankowych systemów gwarancyjnych. Tam mamy do czynienia z szeregiem pogłębionych analiz teoretycznych i badań empirycznych oraz z ożywionymi sporami naukowymi⁷. Można sądzić, że różnica ta wynika zasadniczo z uznania przez specjalistów z zakresu bankowości istotnej roli systemów gwarancyjnych w procesie kształtowania bezpieczeństwa systemów bankowych i braku tego typu myślenia w nauce o ubezpieczeniach⁸. To samo można odnieść do badań i analiz sieci bezpieczeństwa, a więc specjalnych konstrukcji regulacyjnych i instytucjonalnych, których podstawowym i jedynym zadaniem jest zachowanie bezpieczeństwa systemów i rynków finansowych. Znajdujemy tu liczne publikacje odnoszące się do sektora bankowego i jedynie śladowo te, które odnoszą się do sektora ubezpieczeń. W tej sytuacji niezbędnym okazało się zaproponowanie własnej perspektywy analitycznej w obydwu wymienionych zakresach.

Pierwszą hipotezą badawczą rozprawy jest twierdzenie, że w dotychczasowym rozwoju bazy regulacyjnej jednolitego rynku ubezpieczeniowego kwestie bezpieczeństwa finansowego stanowiły drugorzędny przedmiot zainteresowań Wspólnoty. W praktycznym podziale zadań pomiędzy krajami członkowskimi a Wspólnotą ta ostatnia wyraźnie zajęła się kwestiami liberalizacji dostępu do rynku i wyrównaniem warunków konkurencji, pozostawiając kwestie bezpieczeństwa rynku jurysdykcjom narodowym. W efekcie, dla potrzeb tego bezpieczeństwa rozwinęły się głównie narodowe fragmenty sieci bezpieczeństwa, zaś pierwiastek wspólnotowy uzyskał względnie niewielką reprezentację. Udowodnieniu tej tezy służy m. in. przeprowadzona

⁷ W Social Science Research Network obejmującej ponad 385 tysięcy abstraktów na koniec 2011 roku w wyniku przeprowadzonego dla potrzeb niniejszej pracy badania znaleziono 700 pozycji literaturowych poświęconych systemom ochrony depozytów bankowych i tylko dwa systemom ochrony ubezpieczonych

⁸ *Nota bene* wskutek doświadczeń ostatniego kryzysu finansowego Komitet Bazylejski Nadzoru Bankowego uznał istnienie systemów ochrony depozytów bankowych za konieczny element współczesnych systemów bankowych

analiza wysiłku regulacyjnego Wspólnoty do 2010 roku. Taki stan rzeczy miał miejsce notabene na całej szerokości jednolitego rynku finansowego w okresie lat 70-tych, 80-tych i 90-tych. Nie był on więc jakimś szczególnym wyróżnikiem rynku ubezpieczeniowego. Dopiero od połowy lat 90-tych sytuacja zaczyna się zmieniać i bezpieczeństwo zaczyna stopniowo odgrywać coraz ważniejszą rolę w hierarchii priorytetów wspólnotowych. Znajduje to swój wyraz w wyraźnym wzmocnieniu ubezpieczeniowej sieci bezpieczeństwa poprzez przyjęcie nowych regulacji i stworzenie nowych instytucji, także o charakterze ogólnounijnym. Szczególne przyspieszenie owego procesu nastąpiło w latach towarzyszących ostatniemu kryzysowi finansowemu. Jak się wydaje był on wydarzeniem przełomowym w tym względzie prowadząc do zakwestionowania dotychczas prowadzonej polityki. Bezpieczeństwo okazało się w praktyce ważniejsze od liberalizacji i równości warunków konkurencji. Obserwujemy w związku z tym rosące znaczenie Wspólnoty i jej instytucji w kształtowaniu i zarządzaniu siecią bezpieczeństwa rynków finansowych, w tym rynku ubezpieczeniowego. Ostatnia inicjatywa powołania do życia unii bankowej UE z lipca 2012 roku potwierdza w całej rozciągłości tę tezę.

Drugą hipotezą badawczą rozprawy jest twierdzenie, że niewystarczającą rolę w sieci bezpieczeństwa jednolitego rynku ubezpieczeniowego odgrywają dotychczas instytucje z zakresu zarządzania kryzysowego, a w szczególności systemy gwarancyjne pewności ochrony ubezpieczeniowej. Stan rzeczy w tym zakresie odbiega wyraźnie od sytuacji występującej w bankowości oraz na rynku papierów wartościowych i wymaga szybkiej zmiany.

Systemy gwarancyjne pewności ochrony ubezpieczonych występują na tym rynku w podwójnej formie: jako systemy ochrony poszkodowanych oraz jako systemy ochrony ubezpieczonych.

Te pierwsze od dawna są przedmiotem regulacji wspólnorynkowych i podejmowanych wysiłków harmonizacyjnych. W ostatnich latach uzyskały one dodatkowo wiele nowych kompetencji i podjęły wiele nowych zadań, poprawiając m. in. poziom ochrony poszkodowanych w wyniku ruchu drogowych pojazdów mechanicznych. Systemy te są rzadko poddawane analizie naukowej i pozostają wyraźnie niedocenianym elementem sieci bezpieczeństwa jednolitego rynku ubezpieczeniowego, choć pełnią w tym względzie nader pożyteczną rolę, wpływając na los wielu osób. Rokrocznie dostarczają one – w ramach wykonywania

swoich funkcji w skali jednolitego rynku ubezpieczeniowego Unii Europejskiej – gwarantowane świadczenia dla kilkudziesięciu tysięcy podmiotów.

Systemy ochrony ubezpieczonych z kolei są dotychczas obecne jedynie na rynkach narodowych niektórych krajów Unii Europejskiej jako wynik ich samodzielnych decyzji regulacyjnych. Trwają wszakże prace nad przeniesieniem regulacji w tym zakresie na poziom Wspólnotowy. Pomyślnie wdrożenie tego projektu oznaczać będzie domknięcie niekompletnej dotychczas sieci bezpieczeństwa na jednolitym rynku ubezpieczeniowym i lepszą koordynację z innymi fragmentami sieci bezpieczeństwa jednolitego rynku finansowego. Domknięcie sieci w tym zakresie stworzy także znacznie wyższy poziom bezpieczeństwa jednolitego rynku ubezpieczeniowego. W rozprawie formułowany jest pogląd, że niezbędnym jest szybkie powołanie do życia systemów gwarancyjnych działających w całej przestrzeni jednolitego rynku ubezpieczeniowego i nadanie im szerokich prerogatyw w sieci bezpieczeństwa. Pozwoli to tym samym na odrobienie istniejących opóźnień w tym zakresie pomiędzy UE a innymi krajami wysoko rozwiniętymi.

Struktura rozprawy

Rozprawa składa się z dwóch powiązanych ze sobą części, podzielonych na pięć rozdziałów.

Część I, złożona z dwóch rozdziałów, dostarcza ram teoretycznych do prowadzonej w dalszych partiach analizy empirycznej. Część II z kolei, złożona z trzech rozdziałów, wykorzystuje jej dorobek dla przeprowadzenia analizy wybranych aspektów bezpieczeństwa jednolitego rynku ubezpieczeniowego i jego determinant.

Pracę otwiera rozdział poświęcony bezpieczeństwu rynku ubezpieczeniowego. Pokazane jest ono na szerszym tle bezpieczeństwa ekonomicznego, definiowanego jako zdolność do płynnego funkcjonowania gospodarki oraz osiągnięcia przez nią stanu względnej równowagi z otoczeniem międzynarodowym. W rozprawie zdefiniowane zostało pojęcie bezpieczeństwa finansowego, jego główne składowe, a także jego determinanty, które tworzą pięciokąt bezpieczeństwa finansowego. Szczególną rolę w tym pięciokącie odgrywają sieci bezpieczeństwa finansowego, rozumiane jako zbiory urzędów, służące głównie lub wyłącznie ochronie bezpieczeństwa rynków finansowych i systemów finansowych jako całości.

W rozdziale wiele miejsca poświęca się zakładom ubezpieczeń rozpatrywanym z perspektywy systemu finansowego. Podkreślone zostały ich podobieństwa i odrębności w stosunku do instytucji bankowych. Szczególnie wiele miejsca poświęcono temu ostatniemu zagadnieniu. Potrzeba takiego podejścia wynika z faktu, że pomimo ich istotnego znaczenia w systemie finansowym, zakłady ubezpieczeń stosunkowo rzadko stają się przedmiotem odrębnej analizy jako instytucje finansowe. Zwrócono uwagę na fakt, że wykonywane przez nie funkcje pośrednictwa finansowego są drugoplanowe w porównaniu do ich funkcji zaopatrywania w ochronę ubezpieczeniową.

Rozdział ten zamyka analiza sieci bezpieczeństwa rynku ubezpieczeniowego. Podkreślony jest fakt jej odrębności instytucjonalnej i strukturalnej, który wiązany jest ze szczególną naturą sektora ubezpieczeń w stosunku do innych fragmentów rynku finansowego. Zidentyfikowane także zostały jej elementy składowe zarówno z perspektywy przedmiotowej jak i podmiotowej. Z pierwszej perspektywy sieć tę tworzą standardy regulacyjne normujące różne aspekty aktywności przedsiębiorstw ubezpieczeniowych na różnych etapach ich życia – od *going concern* do *gone concern*. Z perspektywy podmiotowej sieć tę tworzy zasadniczo zespół instytucji stabilizujący bezpieczeństwo sektora z różnych stron.

Rozdział II poświęcony jest analizie teoretycznej systemów gwarancyjnych pewności ochrony ubezpieczeniowej. Systemy te stanowią współcześnie ważny składnik sieci bezpieczeństwa rynków finansowych. Otwiera go dyskusja terminologiczna, której przesłanką jest fakt pewnego braku porządku terminologicznego, z którym mamy obecnie do czynienia w rozpatrywanym obszarze. W następnym kroku dokonany jest krytyczny przegląd literatury przedmiotu. Zwrócona jest uwaga na niskie zainteresowanie teorii ubezpieczeń omawianą problematyką, przejawiające się niewielką liczbą publikacji na ten temat.

Ważną kwestią podniesioną w rozdziale II jest próba określenia istoty i właściwości ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych. W rozprawie zwrócona jest uwaga na fakt, że ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne, choć na poziomie ogólnym są podobne do rozwiązań tego rodzaju istniejących w innych obszarach rynku finansowego, a zwłaszcza bankowości, to w warstwie szczegółowej różnią się od nich w poważnym stopniu. Jest to w przeważającym stopniu wynikiem odmiennego modelu biznesowego ubezpieczeń, innymi celami, które są przez nich realizowane, inną ścieżką ich historycznego rozwoju, odmiennym

charakterem odbiorców oferowanych gwarancji oraz wreszcie inną postacią tych gwarancji.

Tabela 1 Charakterystyka porównawcza ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych na tle bankowych systemów gwarancyjnych

Cechy	Ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne	Bankowe systemy gwarancyjne
Cele	a) ochrona ubezpieczonych i uszkodzonych b) stabilność finansowa	a) stabilność finansowa b) ochrona deponentów
Mechanizm działania	a) reasekuracja ryzyka braku ubezpieczenia b) reasekuracja ryzyka upadłości	reasekuracja ryzyka upadłości
Zakres pokrycia	szeroki/wieloproduktowy	wąski/jednoproduktowy
Charakter straty	a) utrata składki b) utrata ciągłości umowy c) utrata ochrony ubezpieczeniowej (dzwignia ubezpieczeniowa)	utrata depozytu
Charakter gwarancji	a) wypłata zgromadzonego kapitału b) wypłata rekompensaty z tytułu szkody c) kontynuacja umowy	wypłata zgromadzonych depozytów
Beneficjenci	a) uszkodzeni b) ubezpieczeni	deponenci
Sposób finansowania	prywatne	prywatno-publiczne
Członkostwo	najczęściej przymusowe	najczęściej przymusowe
Postać instytucjonalna	a) fundusze ochrony uszkodzonych b) fundusze ochrony ubezpieczonych	instytucje gwarantowania depozytów
Architektura instytucjonalna	złożona	prosta

Źródło: Opracowanie własne

W rezultacie ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne są znacznie bardziej rozbudowane i złożone niż systemy istniejące w bankowości. Są one również – inaczej niż systemy bankowe – silniej powiązane z ochroną klientów niż z ochroną stabilności finansowej. W rozprawie podkreślony jest zwłaszcza fakt odmiennego usytuowania deponentów upadającej instytucji depozytowej oraz klientów zakładów ubezpieczeń. Ci pierwsi tracą swoje depozyty i chcą posiadane na rachunku wartości pieniężne jak najszybciej i najlepiej w pełnej wysokości odzyskać. Ci drudzy z kolei tracą przede wszystkim ochronę ubezpieczeniową, której

wartość cechuje się niezwykle wysoką dźwignią finansową odszkodowań w stosunku do składki. Jej poziom może przekraczać składkę w niektórych rodzajach ubezpieczeń nawet kilka tysięcy razy /por. tabela 2/. Oznacza to, że ewentualne straty będą przekraczały wniesioną składkę w takiej właśnie wysokości. Ten mechanizm dźwigni finansowej odszkodowań powoduje, że w przypadku upadłości dotknięci tym ubezpieczeni są zainteresowani przede wszystkim utrzymaniem istniejącej ochrony, a nie zwrotem wniesionej składki. W tym samym kierunku działa fakt przerwania ochrony dla nich, dla ryzyka o charakterze rosnącym w czasie (np. ryzyko choroby czy zgonu).

Tabela 2. Dźwignia odszkodowawcza ubezpieczeń dla wybranych ryzyk na rynku polskim

Rodzaj ryzyka	Stawka taryfowa w % wartości ubezpieczenia	Wartość dźwigni odszkodowawczej (wartość odszkodowania w PLN za 1 PLN składki)
All risks	0, 05-0, 06	1600-2000
Awarie maszyn	0, 3-0, 5	200-333
Kradzież	0, 6-0, 8	125-166
Ogień	0,04-0, 05	2000-2500
Powódz	0, 04	2500
Przerwa w działalności	0, 05-0, 07	1400-1600
OC ogólne	0, 8	125
OC produktu	0,03-0, 05	2000-3300

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o dane uzyskane w wybranych firmach ubezpieczeniowych i brokerskich działających na rynku polskim

W prowadzonej analizie podkreślono, że ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne mogą także chronić osoby poszkodowane przed skutkami działań innych osób, nie będących w ogóle podmiotem stosunku ubezpieczeniowego i stroną kontraktu ubezpieczeniowego. Jest to rozwiązanie nie mające swego odpowiednika w innych fragmentach rynku finansowego.

Wiele miejsca w omawianym rozdziale poświęcono bilansowi korzyści i kosztów istnienia ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych. Po stronie korzyści wskazano przede wszystkim na podniesienie pewności ochrony ubezpieczeniowej, a tym samym zmniejszenie ekonomicznych i społecznych kosztów upadłości oraz podniesienie reputacji sektora ubezpieczeń i utrzymanie zaufania pu-

blicznego. Istotnym elementem jest także zmniejszenie skutków asymetrii informacyjnej pomiędzy zakładami ubezpieczeń oraz ubezpieczającymi, a także wyrównanie warunków konkurencji pomiędzy małymi i dużymi zakładami ubezpieczeń. Rozwiązanie to jest szczególnie potrzebne w sytuacji liberalizacji gospodarczej, bowiem sprzyja zachowaniu większej stabilności finansowej. Po stronie kosztów z kolei znajduje się potencjalny hazard moralny rodzony przez ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne oraz możliwy efekt zarazy finansowej. W rozdziale podkreślono, że opinie w sprawie hazardu moralnego wywoływanego przez ubezpieczeniowe systemy gwarancyjne wydają się być przesadzone z uwagi na niewielką przestrzeń dla działania mechanizmów dyscypliny rynkowej, które znajdują się w dyspozycji ubezpieczonych, a z którymi w ogóle nie mamy do czynienia w przypadku poszkodowanych. Równocześnie wskazane zostały sposoby i narzędzia ograniczające ewentualne wystąpienie hazardu moralnego.

Rozdział III poświęcony jest analizie rozwoju architektury regulacyjnej jednolitego rynku ubezpieczeniowego, ze szczególnym uwzględnieniem zmian, które zaszły w niej wskutek doświadczeń ostatniego kryzysu finansowego. Rozdział otwiera dyskusja na temat treści i zakresu pojęcia jednolitego rynku ubezpieczeniowego.

W sensie ogólnym jednolity rynek ubezpieczeniowy można uznać za instytucjonalną formą internacjonalizacji sektora ubezpieczeń Unii Europejskiej. W sensie operacyjnym jest on zaś wspólną przestrzenią ubezpieczeniową państw tworzących go, opartą na wspólnych standardach i zasadach działania. Jest to rynek o szczególnych cechach, które są m. in. konsekwencją faktu, że przyjęte dlań reguły i swobody są realizowane w warunkach obowiązywania narodowych systemów prawnych oraz ekonomicznych. Powoduje to, że teoretycznie jednolita przestrzeń ubezpieczeniowa podzielona jest na względnie autonomiczne jurysdykcje narodowe. Z jednej strony mamy więc liberalizację transgraniczną, z drugiej zaś konkurencję regulacyjną.

Rozpatrując architekturę regulacyjną tego rynku w rozprawie przyjmuje się dwie perspektywy: pierwszą odnoszącą się do kwestii liberalizacyjnych oraz drugą do bezpieczeństwa tego rynku dla jego uczestników. W tym pierwszym obszarze mieszczą się przedsięwzięcia legislacyjne i techniczno-organizacyjne znoszące utrudnienia w dostępie do rynku oraz wyrównujące warunki konkurencji. W tym drugim z kolei – zbiór regulacji i działań odnoszących się do nie-

zawodności zakładów ubezpieczeń oraz pewności oferowanej poprzez nie ochrony ubezpieczeniowej.

Przeprowadzona analiza wskazała na fakt, że przez długi czas, trwający mniej więcej od połowy lat 70-tych XX wieku, w tworzonej architekturze jednolitego rynku ubezpieczeniowego dominowała koncentracja uwagi na zagadnieniach poszerzania wolności rynkowych. Proces tworzenia regulacji odnoszących się do bezpieczeństwa tego rynku został w praktyce pozostawiony indywidualnym rozstrzygnięciom krajów członkowskich. Powstała więc pewna groźna asymetria-większej dozie swobody na poziomie całej przestrzeni nie towarzyszyła proporcjonalna doza wspólnotowego bezpieczeństwa. Dopiero w drugiej połowie lat 90 tych sytuacja zaczyna ulegać zmianie i zaczynają się pojawiać inicjatywy legislacyjne z tego zakresu takie jak nadzór dodatkowy nad grupami ubezpieczeniowymi, nadzór dodatkowy nad konglomeratami finansowymi oraz regulacje w sprawie ubezpieczeniowych postępowań naprawczych i regulacyjnych. Ta reorientacja uwagi regulacyjnej w odniesieniu do jednolitego rynku ubezpieczeniowego została przyspieszona przez globalny kryzys finansowy 2007–2009. Poddał on poważnej próbie istniejącą architekturę regulacyjną oraz obnażył jej braki.

Doświadczenia kryzysu stały się m. in. podstawą szeregu nowych inicjatyw regulacyjnych na jednolitym rynku ubezpieczeniowym. Szczególne znaczenie miały w tym zakresie postulaty sformułowane przez specjalny Komitet Mędrców pod kierunkiem Jacques De Larosiere. W odniesieniu do jednolitego rynku ubezpieczeniowego obejmowały one m. in. szybkie wdrożenie regulacji ostrożnościowych zawartych w projekcie Wyłatalność II, utworzenie zharmonizowanego systemu ochrony ubezpieczonych oraz stworzenie nowej architektury nadzorczej.

Omawiany rozdział kończy analiza aktualnego kształtu sieci bezpieczeństwa jednolitego rynku ubezpieczeniowego i kierunków jej zmian. Podkreślony jest fakt dominacji w dotychczasowych rozwiązaniach instytucji narodowych, które w aspekcie bezpieczeństwa były jedynie w ograniczonym zakresie uzupełniane przez instytucje wspólnotowe.

W rozdziale IV przeprowadzona jest obszerna analiza istniejącego na jednolitym rynku ubezpieczeniowym systemu gwarancyjnego ochrony poszkodowanych. Wskazać należy, że jest to unikatowa formuła systemu gwarancyjnego w którym przedmiotem ochrony są podmioty poszkodowane wskutek działań osób nie-

ubezpieczonych bądź nieznanymi. W praktyce jednolitego rynku ubezpieczeniowego system ten obejmują swoją ochroną przede wszystkim poszkodowanych przez kierowców pojazdów mechanicznych. Przyjmuje on w praktyce jednolitego rynku postać samochodowych funduszy gwarancyjnych. One też właśnie znajdują się w centrum prowadzonej w rozdziale analizy.

Punktem wyjścia rozważań jest ukazanie ogólnych ram regulacyjnych istniejących w zakresie ubezpieczeń OC kierowców pojazdów mechanicznych. W rozprawie podkreśla się, że ubezpieczenia te od samego ich początku podlegają w krajach UE silnym regulacjom narodowym (np. obowiązkowy standard produktu, minimalne sumy gwarancyjne, terminy likwidacji szkód, itd.) a od chwili przyjęcia pierwszej dyrektywy komunikacyjnej w 1972 roku także regulacjom wspólnotowym.

W odniesieniu do systemów gwarancyjnych ochrony poszkodowanych obowiązek ich tworzenia został przesądzony już II dyrektywą komunikacyjną z 1983 roku. W rozdziale poświęcono wiele miejsca analizie przesłanek powołania tych systemów na jednolitym rynku ubezpieczeniowym. Upatruje się ich głównie w konieczności zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom ruchu drogowego w zakresie pewności otrzymania świadczenia ubezpieczeniowego. Pewność ta może być zagrożona wskutek tego, że część uczestników ruchu nie dopełnia obowiązku posiadania ubezpieczenia OC, jak również, że część z nich ucieka z miejsca wypadku.

Odrębnym tematem podjętym w omawianym rozdziale jest architektura istniejącego systemu gwarancyjnego ochrony poszkodowanych na jednolitym rynku ubezpieczeniowym. Wskazano na fakt, że jest ona przede wszystkim determinowana kształtem regulacji zawartych w kolejnych dyrektywach komunikacyjnych UE. Dla klarowności analizy ogół tych regulacji jest podzielony w rozprawie na te, które określają zasady ogólne oraz te, które odnoszą się wyłącznie do kwestii transgranicznych. W pierwszej grupie regulacji warto podkreślić przede wszystkim wymóg obligatoryjności tworzenia przez kraje członkowskie odpowiednich systemów gwarancji ochrony poszkodowanych w postaci funduszy samochodowych, zgodnie z II dyrektywą komunikacyjną z 1983 roku. W tej samej grupie mieszczą się standardy określające minimalny zakres odpowiedzialności rzeczonych systemów. Różnią się one istotnie zależnie od tego, czy szkoda została wyrządzona ruchem pojazdu nieubezpieczonego czy nieznanego. W drugiej grupie regulacji mieszczą się postanowienia dyrektywalne odnoszące

się do wypadków transgranicznych. Przesadzają one m. in. o odpowiedzialności narodowych biur Zielonej Karty wobec szkód spowodowanych przez nieubezpieczonych obcokrajowców w państwach odwiedzanych, choć bezpośrednim płatnikiem jest fundusz gwarancyjny państwa wypadku. Równocześnie przewidują one odpowiedzialność państwa wypadku przy szkodach odniesionych przez obcokrajowców. Rozwiązują one także niezwykle istotny problem odpowiedzialności systemów gwarancyjnych w przestrzeni transgranicznej w przypadku sprawców nieznanymi, lokując je w państwie wypadku.

Ważnym zagadnieniem w prowadzonej analizie są dodatkowe funkcje realizowane przez te systemy gwarancyjne, poza ich zadaniami rekompensacyjnymi oraz narzędzia koordynacji działalności narodowych systemów gwarancyjnych w przestrzeni transgranicznej. Przedmiotem analizy są m. in. Wielostronne Porozumienie Gwarancyjne, zawarte w 1991, konwencja o regresach między samochodowymi funduszami gwarancyjnymi z 1995 roku oraz umowa pomiędzy organami odszkodowawczymi a systemami gwarancyjnymi z 2002 roku.

Rozdział V i ostatni poświęcony jest rozpatrzeniu problematyki związanej z funkcjonowaniem w przestrzeni jednolitego rynku drugiego rodzaju ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych – systemów ochrony ubezpieczonych i ich roli w sieci bezpieczeństwa tego rynku. W przeciwieństwie do systemów ochrony poszkodowanych systemy tego typu istnieją także w innych fragmentach rynku finansowego, zwłaszcza w bankowości i na rynku kapitałowym.

W przeprowadzonej analizie podkreślony jest fakt braku jednolitej wspólnotowej regulacji w obszarze systemów ochrony ubezpieczonych, co kontrastuje z sytuacją istniejącą pod tym względem w bankowości i na rynku kapitałowym. Brak w wielu krajach Unii Europejskiej systemów ochrony ubezpieczonych kontrastuje także z sytuacją istniejącą na głównych rynkach ubezpieczeniowych w świecie – Australii, Japonii, Kanadzie, Korei a zwłaszcza Stanów Zjednoczonych, gdzie urządzenia takie istnieją od dawna. Sformułowany jest pogląd, że przyczyn takiego stanu rzeczy należy poszukiwać w wielu uwarunkowaniach.

Po pierwsze jest to rezultatem ograniczonego znaczenia problematyki ochrony konsumenta w polityce ubezpieczeniowej Wspólnot Europejskich. Problematyka ta przegrała wyraźnie konkurencję z inicjatywami liberalizacyjnymi służącymi ułatwieniu działalności transgranicznej przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, w tym zwłaszcza dużych grup ubezpieczeniowych. W pracy głoszony jest pogląd, że to z kolei umożliwiło oparcie całego porządku regulacyjnego na jed-

nolitym rynku ubezpieczeń na regule kraju pochodzenia, co bez wątpienia służy interesom dużych grup ubezpieczeniowych.

Po drugie – istotne znaczenie ma także przyjęta forma tej ochrony, w której szczególne miejsce przyznaje się dyscyplinie rynkowej, a nie dyscyplinie regulacyjnej.

Po trzecie – dodatkowym czynnikiem prowadzącym do ograniczonego do tej pory wykorzystania na jednolitym rynku ubezpieczeniowym UE systemów ochrony ubezpieczonych był brak na tym rynku znaczniejszych upadłości zakładów ubezpieczeń. W tej sytuacji brak było także presji społecznej na wprowadzenie obowiązku istnienia tych systemów.

Wreszcie po czwarte – wiązać to można także z faktem braku łączenia przez polityków europejskich upadłości zakładów ubezpieczeń z występowaniem ryzyka systemowego i destabilizacją systemu finansowego. Te zaś właśnie zagrożenia leżały u podstaw utworzenia w krajach UE obligatoryjnych systemów gwarancyjnych w bankowości i na rynku kapitałowym.

Ważnym przedmiotem przeprowadzonych w rozdziale rozważań jest szeroka analiza dotychczasowego stanu rozwoju omawianych systemów w poszczególnych krajach członkowskich, dokonana przy wykorzystaniu różnych przekrojów i perspektyw.

W przeprowadzonej analizie zwrócona jest uwaga na brak harmonizacji standardów istniejących systemów gwarancyjnych na poziomie wspólnorynkowym, co prowadzi m. in. do niezwykle różnorodnych modeli rozwiązań przyjętych w krajach członkowskich. Poza zróżnicowaniem sytuacji klientów zwiększa to również koszty transakcyjne przy upadłościach tranzgranicznych, a także prowadzi do zniekształceń konkurencji.

Przeprowadzona diagnoza istniejącego stanu rzeczy jest punktem wyjścia do dyskusji na temat potrzeby wprowadzenia nowej regulacji wspólnotowej w tym obszarze. W przeprowadzonej analizie zwrócona jest uwaga na fakt, że ostatni kryzys finansowy doprowadził do istotnego przewartościowania poglądów w tym względzie wśród krajów tworzących jednolity rynek ubezpieczeniowy. Dostarczył on także dodatkowych argumentów na potrzebę istnienia takich systemów gwarancyjnych zarówno w interesie klientów instytucji ubezpieczeniowych jak i interesie stabilności finansowej, zwłaszcza, że pozbawił decydentów wspólnotowych pewności co do tego, że przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe są poza podejrzeniami w kwestii generowania ryzyka systemowego. Zwłaszcza

wielkie wrażenie musiało wywrzeć traumatyczne doświadczenie z „prawie” upadłością AIG. Ostatni kryzys pokazał także, że potrzebne są rozwiązania, które mogą odciążyć budżety państwowe od pomocy publicznej dla instytucji finansowych tracących płynność. Na potrzebę powołania wspólnotowego systemu ochrony ubezpieczonych zwrócono uwagę już w tzw. raporcie de Larosiere, dotyczącym potrzeby reformy nadzoru finansowego w Unii Europejskiej, wiążącej to z poprawą poziomu bezpieczeństwa rynku ubezpieczeniowego. Rekomendacja raportu została następnie powtórzona w innych dokumentach unijnych.

W rozpatrywanym rozdziale wiele miejsca zajęła krytyczna analiza architektury proponowanego przez Komisję systemu. Objęła ona m. in. kwestie charakteru i zakresu systemu gwarancyjnego, funkcji, które mu przypisano w sieci bezpieczeństwa finansowego, zasady członkostwa zakładów ubezpieczeń w tym systemie i wreszcie zasady finansowania ich działalności. Zwrócona także została uwaga na istotne luki w zaproponowanym systemie, odnoszące się szczególnie do jego ładu wewnętrznego i zewnętrznego oraz współpracy w przestrzeni transgranicznej.

Pracę zamyka zakończenie zawierające główne wnioski wypływające z przeprowadzonych analiz.

W pracy sformułowano wiele spostrzeżeń i wniosków. Do własnych oryginalnych osiągnięć naukowych opisywanej pracy zaliczam w szczególności:

- 1) dokonanie pogłębionej analizy zakładów ubezpieczeń jako pośredników finansowych,
- 2) rozwinięcie koncepcji bezpieczeństwa rynków ubezpieczeniowych oraz ich sieci bezpieczeństwa,
- 3) przeprowadzenie analizy porównawczej istoty oraz atrybutów ubezpieczeniowych i bankowych systemów gwarancyjnych,
- 4) dokonanie kompleksowego ujęcia problematyki ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych w zarządzaniu bezpieczeństwem klientów na rynkach ubezpieczeniowych,
- 5) przeprowadzenie całościowej analizy dorobku regulacyjnego Wspólnoty w zakresie ubezpieczeń w podziale na realizowane cele końcowe,
- 6) dokonanie kompleksowej analizy systemów ochrony poszkodowanych oraz ubezpieczonych w krajach UE,
- 7) przeprowadzenie krytycznej analizy projektowanych rozwiązań unijnych w zakresie ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych.

c) Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Jestem autorem lub współautorem 48 oryginalnych opracowań naukowych. W przypadku 41 pozycji jestem ich jedynym autorem. Spośród wszystkich publikacji, 41 opublikowanych zostało po uzyskaniu przeze mnie stopnia doktora. Jednocześnie, wyłączwszy 7 publikacji mających charakter ekspercki i wydanych we współpracy ze Stowarzyszeniem Pro Motor, pozostałe prace opublikowane były w recenzowanych wydawnictwach. Na dorobek publikacyjny składa się 41 opracowań krajowych i 7 publikacji obcojęzycznych (w języku angielskim), z czego 4 zostały opublikowane za granicą. Na szczególną uwagę zasługują przy tym opracowania opublikowane w renomowanym wydawnictwie Palgrave Macmillan oraz w czasopiśmie Risk Management and Insurance Review. Moje dotychczasowe zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół 3 podstawowych obszarów: 1) ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych 2) obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych oraz 3) regulacji ubezpieczeniowych.

W przypadku ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych główny nacisk w prowadzonych badaniach położony był na kilku kwestiach. Przede wszystkim podejmowana była próba, rzadko opisywanych w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym, zdefiniowania i scharakteryzowania podstawowych cech ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych [7], [10], [11], [29]. Ich efektem było stworzenie teoretycznego modelu typologicznego systemów pewności ochrony ubezpieczeniowej, przydatnego zwłaszcza w ramach prowadzonych prac nad dyrektywą w sprawie tzw. *insurance guarantee schemes* (funduszy ochrony ubezpieczonych), podczas których w pierwszej fazie prac regulator wspólnotowy podejmował próby usystematyzowania tego rodzaju instytucji. Stanowiło to niezbędny zabieg dla zaproponowania kształtu regulacji w tym obszarze w oparciu o wspólnie wypracowane kryteria ich podziału. Jednocześnie w związku z przynależnością Polski do Unii Europejskiej, opracowania w tym obszarze z reguły podejmowane były mając na uwadze perspektywę wspólnotową. Dotyczyły zatem omówienia rozwiązań już wprowadzonych przez regulatora unijnego lub też propozycji ich implementacji na jednolitym rynku ubezpieczeń UE [7], [10], [14], [28], [29], [31], [42], [46], [48]. Takie podejście podyktowane było z jednej strony potrzebą zaprezentowania obowiązujących już regulacji w zakresie

ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych na płaszczyźnie wspólnotowej (jak i narodowych rozwiązań na zasadzie porównawczej), a co za tym idzie obserwacji dostosowania polskich przepisów w tym obszarze, z drugiej strony zaś jego celem było uwypuklenie rozwiązań UE jako jednego z kluczowych aktorów w globalnej rzeczywistości. Opracowania te z reguły poświęcone były nie tylko omówieniu stanu faktycznego lecz również możliwych kierunków rozwoju ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych. Dokonywana była przy tym ocena proponowanych rozwiązań oraz możliwych implikacji dla krajowego sektora ubezpieczeń i polskiego Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego [17], [28], [46], [48]. Wynikało z niej między innymi to, że odejście od obecnie obowiązującej w Polsce zasady państwa goszczącego dla zakładów ubezpieczeń odnośnie ich członkostwa w UFG i zapewnianego przez niego pokrycia z chwilą wystąpienia ich niewypłacalności, na rzecz zasady państwa macierzystego – skutkować będzie koniecznością zacieśnienia współpracy między instytucjami gwarancyjnymi. Jest to bowiem niezbędne w dobie postępującego przenikania się rynków narodowych poszczególnych państw członkowskich i aktywnego na nich uczestnictwa ze strony zakładów ubezpieczeń z centralą w innym państwie członkowskim. Z kolei zakładane podwyższenie limitów gwarancyjnych między innymi w zakresie niewypłacalności zakładu prowadzącego działalność w ramach ubezpieczeń życiowych, a zatem odpowiedzialności UFG (i *de facto* finansujących go w dużej mierze ubezpieczycieli), skutkuje koniecznością rozważenia wprowadzenia innych mechanizmów finansowania (w tym przejścia ze składki *ex post* na składkę mieszaną typu *ex ante-ex post*). Jednocześnie należy wskazać, iż z uwagi na specyfikę ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych część opracowań odnosiła się wyłącznie do tematyki systemów ochrony poszkodowanych [14], [15], [44], [45] zaś część poruszała tylko zagadnienie funduszy ochrony ubezpieczonych [25], [28], [38], [42]. W kraju, wyniki badań dotyczących ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych były efektem wymiany poglądów, doświadczeń i współpracy zarówno na polu naukowym (m.in. z Akademią L. Koźmińskiego, Szkołą Główną Handlową, Uniwersytetami Ekonomicznymi w Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu) jak i kooperacji eksperckiej (m.in. z Ministerstwem Finansów, organem nadzoru, Polskim Biurem Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz Rzecznikiem Ubezpieczonych). Na płaszczyźnie międzynarodowej, realizacja zainteresowań badawczych odbywała się w głównej mierze w drodze współpracy eksperckiej z szeregiem instytucji, na cze-

le z Komisją Europejską, Radą Biur oraz w ramach nieformalnej Grupy ds. Europejskich Funduszy Ochrony Ubezpieczonych utworzonej, na zasadzie dobrowolności, przez przedstawicieli tychże instytucji na potrzeby bardziej dogłębnego i szybszego procesu wymiany informacji w związku z trwającymi pracami nad dyrektywą w sprawie *insurance guarantee schemes*.

W ramach problematyki obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, prowadzone przeze mnie badania poświęcone zostały w największym stopniu zagadnieniom zwalczania zjawiska nieubezpieczonych posiadaczy pojazdów mechanicznych [8], [9], [24], [26], [27], [48] kancelarii odszkodowawczych [18], [19], [23], [40], szkód osobowych [33], [34], [35], [37] oraz bezpośredniej likwidacji szkód [21], [36]. Ich celem było dokonanie przeglądu regulacji w tych obszarach w wybranych państwach europejskich i na świecie dla ewentualnego praktycznego ich wykorzystania w Polsce. Na przykład, w przypadku zjawiska nieubezpieczonych posiadaczy pojazdów mechanicznych okazało się, że najbardziej efektywnym mechanizmem zapewniającym przestrzeganie prawa przez posiadaczy pojazdów mechanicznych i zawieranie umów obowiązkowego ubezpieczenia jest równoczesne zaaplikowanie arsenału środków o charakterze administracyjno-finansowym (np. niemożność zarejestrowania pojazdu przez posiadacza bez uprzedniego wykupienia polisy, porównywanie informacyjnych baz danych rejestracyjnych i ubezpieczeniowych umożliwiających „wychwycenie” nieubezpieczonych posiadaczy, nakładanie opłat karnych etc.), które dopiero jako całość stanowią oręż w działaniach na rzecz minimalizowania liczby właścicieli i kierowców pojazdów nieobjętych obowiązkowym ubezpieczeniem OC. W przypadku opracowań dotyczących stosunkowo nowego zjawiska na rynku polskim tj. kancelarii odszkodowawczych będących podmiotami świadczącymi usługi doradztwa szkodowego w oparciu o *success fee* na rzecz osób poszkodowanych lub ich rodzin, najczęściej wskutek wypadków drogowych, badania dowiodły potrzebę poddania tych podmiotów ramom regulacyjnym. Pomimo rosnącego ich znaczenia i przeszło 50% udziału rynkowego w ilości i wartości wypłaconych odszkodowań i świadczeń w zakresie szkód osobowych z tytułu OC komunikacyjnego – nadal nie implementowano względem nich żadnych uregulowań ani nie podlegają one żadnym instytucjom mającym narzędzia kontrolne (np. Komisji Nadzoru Finansowego). Brak jest też norm, które określałyby standardy ich funkcjonowania. Wszystko to przyczynia się do wzrostu ryzyka niewłaściwej obsługi klientów. W efekcie, w

oparciu o analizę funkcjonowania tych podmiotów w innych krajach, ustalono, że można w tym względzie wyróżnić 3 modele rozwiązań: 1) model publicznego ustalania zasadności i wysokości świadczeń 2) model samoregulacji oraz 3) model regulacji publicznej działalności doradców szkodowych. Wyniki badań doprowadziły do wniosku, że w polskich warunkach obyczajowych, kulturowych i rynkowych najlepszym rozwiązaniem byłby model regulacji publicznej działalności kancelarii odszkodowawczych z kompetencjami nadzorczymi przypisanymi Ministerstwu Sprawiedliwości lub Rzecznikowi Ubezpieczonych. Jednocześnie uczestniczyłem również w badaniach poświęconych zagadnieniu bezpośredniej likwidacji szkód. Jego istota polega na tym, że ubezpieczony – inaczej niż w klasycznym wariantcie – pozostaje cały czas w obsłudze własnego ubezpieczyciela. Nie tylko płaci mu składki i otrzymuje od niego odszkodowanie ale także wspólnie z nim uczestniczy w postępowaniu odszkodowawczym. Jest z nim więc w czasach dobrych i czasach złych. W rezultacie następuje istotne zwiększenie intensywności relacji wzajemnych oraz intensyfikacja komunikacji wzajemnej. Następuje więc powrót do klasycznej relacji ubezpieczeniowej, która ma miejsce we wszystkich rodzajach ubezpieczeń poza kontraktami z zakresu ubezpieczeń OC wszelkiego rodzaju. Dynamiczny wzrost liczby pojazdów mechanicznych na świecie (w tym w Polsce), a w konsekwencji także zdarzeń drogowych spowodował, że w wielu krajach zakłady ubezpieczeń mają coraz większe problemy natury organizacyjnej i praktycznej w zakresie sprawnej (szybkiej) i zadowalającej z punktu widzenia poszkodowanych procedury zaspokajania roszczeń. Wskutek wysokiej dynamiki wzrostu liczby zgłoszeń szkodowych, narastających trudności z dotrzymywaniem terminów wypłat odszkodowań przez ubezpieczycieli oraz rosnącej liczby sporów sądowych – ustawodawcy lub wręcz same zakłady ubezpieczeń podejmują działania na rzecz wdrożenia takich systemów kompensacji szkód, które pozwoliłyby przyspieszyć postępowania likwidacyjne i przyczynić się do poprawy wizerunku sektora ubezpieczeniowego. Wyniki badań potwierdziły, że taką szansę daje implementacja właściwie zorganizowanego mechanizmu bezpośredniej likwidacji szkód. Analiza jego funkcjonowania w wybranych krajach, w których został on wdrożony, jednoznacznie dowiodła, że znacznie skrócił się tam średni czas likwidacji szkód, obniżyły koszty samego postępowania likwidacyjnego, jak również znacząco zmniejszyła się liczba sporów sądowych. Opracowania poświęcone problematyce obowiązkowego ubezpieczenia OC komunikacyjnego najczęściej by-

ły efektem projektów badawczych prowadzonych pod patronatem Stowarzyszenia Pro Motor. Niejednokrotnie zamieszczane były także w czasopismach lub pozycjach książkowych wydawanych wyłącznie za pośrednictwem lub przy współudziale innych krajowych instytucji ubezpieczeniowych – Polskiej Izby Ubezpieczeń, Rzecznika Ubezpieczonych oraz Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego.

Wyłączywszy *stricte* uregulowania dotyczące ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych i obowiązkowego ubezpieczenia OC komunikacyjnego – regulacje ubezpieczeniowe stanowią kolejny obszar moich zainteresowań badawczych. Ujmowane były przede wszystkim z perspektywy globalnej bądź wspólnotowej [4], [5], [6], [13], [16], [30], [32], [39], [43], [47]. Na szczególną uwagę zasługują nowatorskie badania dotyczące sieci bezpieczeństwa finansowego w sektorze ubezpieczeniowym [32], [39], [47] pojęcia do tej pory tradycyjnie „zarezerwowanego” dla sektora bankowego oraz systemu finansowego jako całości. Wyniki badań potwierdziły, że dominujące dotychczas założenia były zbyt uproszczone. Sieć bezpieczeństwa finansowego sektora ubezpieczeń – stanowiąc część składową sieci bezpieczeństwa całego rynku finansowego – ma bowiem swoją odrębność instytucjonalną oraz strukturalną. Przykładowo, z punktu widzenia instytucjonalnego ograniczone jest w sieci bezpieczeństwa rynku ubezpieczeniowego znaczenie banku centralnego, absolutnego hegemon na rynku bankowym. Jego rola zostaje sprowadzona wyłącznie do kształtowania ram monetarnych oraz makroekonomicznych działalności ubezpieczeniowej. Nie ma on tutaj do swojej dyspozycji – inaczej niż w sektorze bankowym – narzędzi regulacyjno-nadzorczych, jak również nie pełni roli pożyczkodawcy ostatek instancji. Wynika to m.in. z faktu, iż w istniejącym modelu tradycyjnych ubezpieczeń ryzyko płynności, inaczej niż w przypadku banków, nie odgrywa aż tak istotnej roli. Efekty badań w zakresie regulacji ubezpieczeniowych zostały opublikowane dzięki aktywnej współpracy i wymiany poglądów zarówno w kraju jak i za granicą, przy czym w Polsce ich publikacja odbywała się przy współudziale ośrodków naukowych (Politechnika Warszawska, Szkoła Główna Handlowa, Uniwersytety Ekonomiczne w Poznaniu i we Wrocławiu), podczas gdy na arenie międzynarodowej zamieszczane były w głównej mierze w czasopismach Stowarzyszenia Genewskiego – organizacji zrzeszającej przedstawicieli ok. 80 największych na świecie zakładów ubezpieczeń.

Podczas swojej aktywności zawodowej brałem udział, w różnym charakterze, w szeregu konferencjach krajowych i międzynarodowych. Do najważniejszych należały m.in.:

Rok	Rodzaj (krajowa / międzynarodowa)	Nazwa i organizator konferencji	Charakter uczestnictwa	Tytuł wystąpienia
2005	międzynarodowa	Guarantee systems in selected European Union countries, KNUiFE, UFG	współorganizator	
2005	międzynarodowa	Functioning of insurance guarantee funds in central-eastern european countries, KNUiFE, UFG	współorganizator	
2007	krajowa	Aktualne problemy ubezpieczeń komunikacyjnych, Uniwersytet A. Mickiewicza w Poznaniu	prelegent	Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny a Dyrektywy Komunikacyjne UE
2007	krajowa	I Konferencja Naukowa „Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku”, Uniwersytety Ekonomiczne w Poznaniu i we Wrocławiu	prelegent	Historia przebiegu ubezpieczenia OC w świetle unijnych dyrektyw komunikacyjnych i regulacji krajowych poszczególnych państw członkowskich
2007	krajowa	Nowe wyzwania dla rynków ubezpieczeń w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	prelegent	Fundusze gwarancyjne w wybranych państwach Europy Środkowej i Wschodniej i ich rola w zakresie ochrony ubezpieczonych i poszkodowanych w przypadku upadłości zakładu ubezpieczeń
2008	krajowa	Ryzyko ubezpieczeń w górnictwie, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	prelegent	Fundusze gwarancyjne – cele i zasady w wybranych krajach europejskich i na świecie
2008	międzynarodowa	24 th PROGRES International Seminar: Towards a Global Architecture for Insurance Regulations and Su-	współorganizator	

		pervision, Geneva Association		
2008	międzynarodowa	II Międzynarodowe Forum Ubezpieczeń Komunikacyjnych w Warszawie, Politechnika Warszawska, Stowarzyszenie Pro Motor	współorganizator	
2008	międzynarodowa	Public hearing on Insurance Guarantee Schemes, European Commission	prelegent	Risks and consequences of insurance failures = a role for Insurance Guarantee Schemes? Lessons to be learnt from the banking and securities sectors (tytuł panelu)
2008	międzynarodowa	Annual Conference of the Compensation Bodies and Guarantee Funds, Council of Bureaux	uczestnik	
2009	międzynarodowa	25 th PROGRES International Seminar: Towards efficient Regulatory Regimes: Balancing Regulations & Market Forces, Geneva Association	współorganizator	
2009	międzynarodowa	Annual Conference of the Compensation Bodies and Guarantee Funds, Council of Bureaux	współorganizator	
2009	międzynarodowa	Nowoczesne rozwiązania w likwidacji szkód komunikacyjnych z perspektywy konsumentów, Fundacja Edukacji Ubezpieczeniowej, Wydział Zarządzania Politechnika Warszawska, Stowarzyszenie na rzecz Bezpieczeństwa Finansowego Obywateli RP, Stowarzyszenie Pro Motor	współorganizator	
2010	krajowa	IV Konferencja Naukowa „Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku”, Uniwersytety Ekonomiczne w Poznaniu i we Wrocławiu	prelegent	Funkcja pomocowa instytucji gwarancyjnych jako instrument stabilizowania rynku ubezpieczeniowego
2010	krajowa	Konferencja Naukowa „Priorytet rozwoju konkurencyjnego rynku	prelegent	Bezpośrednia likwidacja szkód z międzynarodowej

		ubezpieczeń w świetle prezydencji Polski w UE”, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, Wydział Zarządzania UW, Izba Gospodarcza Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka		perspektywy
2010	międzynarodowa	Konferencja z okazji 15-lecia Bankowego Funduszu Gwarancyjnego „światowy kryzys finansowy i jego skutki dla stabilności sektora finansowego”, BFG	uczestnik	
2010	krajowa	Konferencja Naukowa z okazji 15-lecia Katedry Ubezpieczenia Społecznego „Społeczne aspekty rozwoju rynku ubezpieczeniowego”, Katedra Ubezpieczenia Społecznego SGH	uczestnik	
2011	międzynarodowa	Nowoczesne rozwiązania w zakresie kompensacji szkód komunikacyjnych, Fundacja Edukacji Ubezpieczeniowej przy Rzeczniku Ubezpieczonych, Stowarzyszenie Pro Motor, Politechnika Warszawska	współorganizator	
2011	krajowa	„Ubezpieczenie ochrony prawnej – prawnik dla przezornego Polaka”, Fundacja Edukacji Ubezpieczeniowej przy Rzeczniku Ubezpieczonych i Naczelna Rada Adwokacka	uczestnik	
2011	krajowa	Konferencja Naukowa pt. Ubezpieczenia wobec Strategii dla Wzrostu Inteligentnego, Zrównoważonego i Sprzyjającego Włączeniu Społecznemu - Europa 2020, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, Wydział Zarządzania UW, Izba Gospodarcza Ubezpieczeń i Obsługi	prelegent	Kierunki rozwoju ubezpieczeniowych systemów gwarancyjnych

		Ryzyka		
2012	krajowa	VI Konferencja Naukowa „Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku”, Uniwersytety Ekonomiczne w Poznaniu i we Wrocławiu	prelegent	Rola samochodowych funduszy gwarancyjnych w przypadku transgranicznej niewypłacalności ubezpieczyciela OC komunikacyjnego na obszarze jednolitego rynku ubezpieczeniowego
2012	międzynarodowa	Conference of the European Insurance Guarantee Schemes	prelegent	Contingency planning/test; and cooperation with / information of supervisory authority

Moja działalność naukowa została wyróżniona następującymi nagrodami:

Rodzaj nagrody	Rok uzyskania
I nagroda w kategorii prac doktorskich z dziedziny ubezpieczeń za pracę „Rozwój systemów rekompensat gwarancyjnych na jednolitym rynku ubezpieczeniowym Unii Europejskiej” (IX edycja Konkursu WARTY i Kredyt Banku na najlepsze prace magisterskie i doktorskie z dziedziny ubezpieczeń, bankowości i bancassurance)	2007
Nagroda Izby Gospodarczej Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka „Debiut Ubezpieczeniowy”	2009
Nagroda zespołowa stopnia I przyznana przez Rektora za udział w pracach zespołu z Wydziału Zarządzania Politechniki Warszawskiej za osiągnięcia dydaktyczne w roku 2010	2011
Nagroda zespołowa stopnia II przyznana przez Rektora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie za osiągnięcia w dziedzinie działalności naukowej za książkę Pt „Społeczne aspekty rozwoju rynku ubezpieczeniowego”	2011